

RAPPORT #10

**EN FORSKNINGSPOLITIK FÖR
HUMANIORA**

humtank

Innehållsförteckning

Humtanks rekommendationer i korthet	3
Inledning	4
Bakgrund till rapporten	4
Forskningsfinansiering i Sverige	5
Rekommendationernas underlag.....	6
1. Professionell tillit och höjt basanslag	6
2. Fria externa forskningsmedel	8
3. Minska systemkostnaderna	9
4. Inför ett verksamhetsanslag	11
5. Breddad infrastruktur för forskning	12
6. Universiteteten som beredskapsmyndighet	14
7. Flexibel internationalisering	16
8. Inkludering av utländska forskare	17
9. Samverkanslektorat	18
10. Centrum för tvärvetenskaplig samverkan	20
Avslutande reflektioner	21
Noter	22

HUMTANKS REKOMMENDATIONER I KORTHET

1. Ersätt ineffektiv konkurrensprövning med professionell tillit som vägledande princip för forskningsfinansiering, understött genom höjt basanslag.
2. Säkerställ att externa forskningsmedel är fria forskningsmedel.
3. Minska de systemkostnader som urholkar svensk humanistisk forskning.
4. Inför ett flexibelt verksamhetsanslag som ny del av basanslaget.
5. Bredda forskningsinfrastruktur till att täcka icke-disputerad personal och icke-akademiska institutioner.
6. Tydliggör universitetens roll som beredskapsmyndigheter och lyft kunskapsberedskap som en avgörande del av deras samhällsuppdrag.
7. Inför forskningsutlysningar som främjar flexibel internationell mobilitet.
8. Utarbeta en policy för mottagande och inkludering av internationella forskare.
9. Inför samverkanslektorat som personalkategori vid svenska lärosäten.
10. Inför tre centrum för tvärvetenskaplig samverkan.

INLEDNING

I en tid när tvärvetenskapliga frågekomplex och stora tekniska, miljömässiga och geopolitiska omvälvningar präglar forskningspolitiken förblir humaniora en viktig men ofta outnyttjad resurs. Svensk humanistisk forskning står sig mycket väl i internationell jämförelse och allt fler humanister arbetar tvärvetenskapligt med frågor som rör AI, klimat, beredskap och demokrati.¹ Dessutom har den humanistiska grundforskningens värde gång på gång visat sig när kriser som Covid-19 eller kriget i Ukraina har satt ljuset på samhällets behov av expertis inom språk, historia och etik. Humaniora är en bärande del i

samhällets kunskapsberedskap.²

Men hur kan svensk humanistisk forskning bli ännu bättre? Syftet med den här rapporten är att skissera en forskningspolitik för humaniora som tar avstamp i de utmaningar som Sverige står inför 2026. Vi vet redan att humanistisk forskning är viktig och bidrar till samhället. Med det som bakgrund, vad behöver svensk humaniora för att göra forskningen så bra som möjligt? Genom tio konkreta rekommendationer visar rapporten hur en forskningspolitik för humaniora kan stärka Sverige som kunskapsnation.

BAKGRUND TILL RAPPORTEN

Rapporten är baserad på en fördjupad enkätstudie med forskare inom högre utbildning, dekaner vid humanistiska fakulteter, representanter för forskningsråd och stiftelsefinansierare samt andra sakkunniga. Dessa har bistått med förslag på hur en forskningspolitik för humaniora skulle kunna utformas och identifierat vilka hinder som just nu existerar. Deras svar utgör en betydande del av rapportens kunskapsunderlag.³

En utgångspunkt i rapporten är att Sveriges nuvarande forskningspolitik inte är utformad för humaniora. Grundläggande finansieringsstrukturer – för grundforskning, forskningsinfrastrukturer, samverkan och internationalisering – är inte skapade för att vara kompatibla med humanistiska

forskningspraktiker och karriärvägar. Detta är ett problem för humanistiska forskare, men också för Sveriges kunskapsberedskap i en orolig tid.

En avgörande fråga för akademien som inte berörs i den här rapporten är den om lärosätenas framtida organisationsform. Att lärosätena styrs som myndigheter har gjort dem utsatta för politisk påverkan och riskerar att i framtiden leda till minskad akademisk frihet. Samtidigt visar exempelvis utvecklingen i USA att även icke-statliga universitet kan utsättas för påtryckningar från statliga finansierare.⁴ Flera aktörer förespråkar förändringar i universitetets organisationsform som samtidigt skulle bibehålla dem som offentliga verksamheter.⁵ Eftersom frågan för nuvarande är under utred-

ning så har vi dock valt att lämna den utanför våra rekommendationer.

De tio rekommendationer som läggs fram i rapporten ska på intet sätt förstås som de enda åtgärder som behövs, eller som uttömmande inom sina

områden. Istället är avsikten att sätta fingret på nuvarande brister i forskningspolitiken och ge konkreta förslag på hur svensk humaniora ska kunna bli så bra som möjligt.

FORSKNINGFINANSIERING I SVERIGE

Strukturerna för forskningsfinansiering i Sverige är en ständig källa till diskussion. I nuläget finansieras forskning av statliga basanslag (också kallat direkta anslag) och externfinansiering. Basanslaget tilldelas svenska lärosäten i två separata pottor, en för utbildning och en för forskning. År 2025 uppgick basanslaget för humaniora till cirka 62 procent av lärosätenas intäkter och de externa anslagen till 38 procent, varav omkring 15 procent utgjordes av statliga externa medel.⁶ Därutöver tillkommer EU-medel och anslag från privata forskningsstiftelser.

Andra vetenskapsområden är ännu mer beroende av extern finansiering än vad humaniora är. Omkring 57 procent av all forskning i Sverige finansieras med externa medel. För samtliga vetenskapsområden är extern finansiering således en betydelsefull inkomstkälla.⁷

De flesta diskussioner om forskningsfinansiering är inte förda utifrån ett humanistiskt forskningsperspektiv. Det är därför av vikt att inleda rapporten med ett antal förslag för hur forskningsfinansieringen bör förändras för att stärka svensk humanistisk forskning. Vår bedömning är att dessa förändringar också skulle ha positiv effekt för andra vetenskapsområden.

REKOMMENDATIONERNAS UNDERLAG

1 Professionell tillit och höjt basanslag

Humtank rekommenderar att professionell tillit ska införas som vägledande princip vid fördelning av forskningsmedel, understött genom ett höjt basanslag.

Som ett led i stärkandet av den akademiska tilliten och friheten krävs en höjning av basanslaget. Ett riktmärke är att basanslaget för humaniora bör höjas till 70–75 procent av intäkterna, i nivå med exempelvis Danmark och Schweiz.⁸ Höjningen behöver inte nödvändigtvis innebära en generell höjning av statsbudgeten för forskning och utbildning utan kan även delvis bestå i en omfördelning från forskningsrådets anslag.

Den akademiska professionens autonomi har under de senaste decennierna minskat till följd av ökad statlig byråkrati, styrning och utvärdering. Tilliten till akademikers omdöme och beslutsfattande, grundad på kunskap och erfarenhet, har minskat.⁹ Som en del i denna utveckling har kvalitetsbedömning förflyttats från lärosäten till forskningsrådets beredningsgrupper. Få andra yrkesgrupper konkurrerats ut så intensivt som forskare, som gång på gång under hela sin karriär tvingas motivera varför just de ska bedriva sitt yrke.

Konkurrens är idag en styrande princip för fördelning av forskningsmedel, då konkurrensutsatta anslag anses leda till högre forskningskvalitet och god resursanvändning. Så är dock inte nödvändigtvis fallet; mycket tyder på att konkurrens tvärtom leder till förluster i såväl kvalitet som ekonomi.

Externfinansierad forskning som erhålls via konkurrensprövning försvaras ofta med att den gedigna kollegiala granskning som genomförs vid forskningsråden säkerställer kvaliteten. Beredningsgruppernas bedömningar av forskningsansökningar är ett forum för att utvärdera forskningens originalitet, relevans och genomförbarhet. Denna kvalitetsgranskning har, tillsammans med att urval görs i konkurrens, setts som ett av forskningsrådets mest centrala uppgifter.¹⁰

Samtidigt finns det tecken på att konkurrens faktiskt inte leder till kvalitet. En SUHF-rapport från 2018 visar rentav att externa medel har en negativ inverkan på forskningskvaliteten. Rapporten framhåller visserligen att ett lärosätes forskningskvalitet, mätt genom citeringar, är kopplad till dess totala forskningsintäkter. Men tiden forskare lägger ned på att söka externa medel minskar produktiviteten.¹¹ Det är väl känt att författandet av projektansökningar är en tidskrävande syssla som stjälar dyrbar tid från forskaren. De så kallade transaktionskostnaderna är med andra ord höga inom dagens system, där en betydande andel

av både basanslag och befintlig extern forskningsfinansiering används för att söka externa medel för nya projekt, ofta med negativt resultat.¹² SUHF uppskattar att systemet med externa medel totalt svarar för ”en kvalitetsförlust om 10–20%”.¹³

I ett läge där endast runt, eller till och med under, 10 procent av forskningsansökningarna tilldelas medel har forskningsrådets granskningsprocesser sedan länge slutat utgöra en station för kvalitetssäkring av forskning. Istället har de blivit en funktion för att finansiera en mindre del forskning till det höga priset av bortkastad forskningstid och förlorad potential.¹⁴

Hög extern finansiering och överdriven konkurrensutsättning försämrar också lärosätenas ekonomi och kvalitetsarbete. Vid hög extern finansiering – varav en betydande del utgörs av politiskt riktade satsningar – begränsas möjligheterna för såväl forskare som universitets-, fakultets- och institutionsledningar att själva göra prioriteringar som de ser som långsiktigt viktiga. En hög andel externfinansiering leder vidare till många tidsbegränsade anställningar, vilket har en negativ inverkan på en forskningsmiljöns långsiktighet.

Extern finansiering är vidare kopplad till utlovad produktion, vilket ytterligare premieras vid framtida medelstildelning. Den riskerar därför att driva på kortsiktig kvantitativ produktion snarare än långsiktig kvalitativ sådan.¹⁵ Detta är särskilt problematiskt för den humanistiska forskningen vars metod vanligen inte är att formulera

tydliga testbara hypoteser och därmed inte kan specificera vad resultatet av forskningen blir innan forskningen bedrivits. När långsiktigheten begränsas minskar också benägenheten att ta risker, vilket som SUHF påpekat ”är en viktig del av forskningens livsrum”.¹⁶ Utan risktagande går forskningen i stå.

Ett högkvalitativt arbete kräver handlingsutrymme, men standardiserade ansökningsförfaranden i hög konkurrens begränsar ett sådant utrymme. Istället för ineffektiv konkurrens förordar vi därför att statliga anslag för forskning i högre grad utgörs av basanslag, fördelade enligt en princip om professionell tillit. Professionell tillit innebär att staten förlitar sig på att forskare har den relevanta expertisen och erfarenheten att genomföra ett kvalificerat arbete, utan att kräva överdriven extern granskning. Forskare ges med andra ord frihet att utöva sitt professionella omdöme.¹⁷

Vi föreslår således ett utökad basanslag samt en övergång från ett system som domineras av konkurrens och granskning till ett tillitsbaserat system. Detta innebär inte att konkurrensutsatta medel ska avskaffas. De fyller inte minst en funktion för större, samordnade satsningar som kräver resurser utöver vad en enskild forskartjänst medger.

2 Fria externa forskningsmedel

Humtank rekommenderar att externa forskningsmedel i högre grad ska fördelas som fria projektmedel.

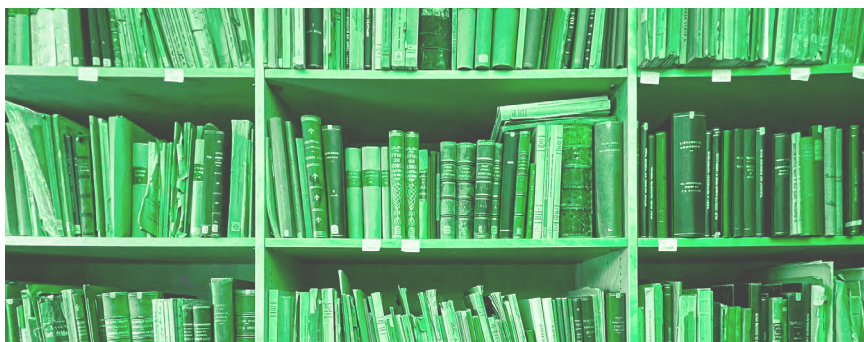
Uppskattningsvis en tredjedel av de externa medlen för humaniora kommer idag från riktade utlysningar som föreskriver vad forskningen ska beröra.¹⁸ Tillvägagångssättet uttrycker en önskan om politiskt inflytande över skattefinansierad forskning, då utlysningarna är riktade mot specifika samhällsfrågor som identifierats som politiskt prioriterade. Detta kan förstås som ett sätt att garantera forskningens samhällsrelevans. Det är förstäeligt när samhället plötsligt står inför nya utmaningar och behöver hantera dem snabbt. Men med tanke på hur omständligt och långsamt systemet för att söka extern forskningsfinansiering idag är utformat så skulle forskningens möjlighet att vara responsiv snarare understödjas av ett höjt basanslag.

Politiskt identifierade prioriteringar

utgör även en tydlig begränsning av den akademiska friheten. Dessutom riskerar de att leda till kortsiktiga mål snarare än att bidra till en mer grundläggande forskning som står redo att möta framtida utmaningar. Genom att säkerställa att de externa medlen är fria medel stärks den långsiktiga forskningskvaliteten.

Forskare är ofta själva snabbare på att identifiera nya samhällsutmaningar än vad forskningsråden är, vilket ytterligare belyser de riktade utlysningarnas ineffektivitet.¹⁹ Istället kan de ses som ett resultat av bristande professionell tillit. Att formulera snävt riktade utlysningar riskerar att utesluta banbrytande forskning som många gånger tar sig an samhällsreliga problem utifrån ett oväntat håll.

Vetenskapsrådets eget ämnesråd för humaniora och samhällsvetenskap har påtalat behovet av en kraftfull förstärkning av de fria medlen – med uppemot 50 procent – för att stärka humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning.²⁰ Det är en rekommendation som Humtank ställer sig bakom.

3 Minska systemkostnaderna

Humtank rekommenderar en minskning av de systemkostnader som urholkar svensk humanistisk forskning: reducera hyreskostnaderna, slopa produktivitetsavdraget och reformera ersättningsbeloppet för undervisning.

Den humanistiska forskningen är generellt kostnadseffektiv eftersom den sällan kräver dyr utrustning eller laboratorier. De huvudsakliga kostnaderna är istället lönedel, som primärt är avsedda att bekosta forskningstid. Det finns dock ett antal faktorer som skapar både tröghet och ineffektivitet i dagens forskningsfinansieringssystem. Det rör sig om systemkostnader som var och en är ansträngande för svenska lärosäten och som tillsammans urholkar finansieringen av den humanistiska forskningen i Sverige. I huvudsak handlar det om tre typer av systemkostnader: hyreskostnader, produktivitetsavdraget och ersättningsbeloppet för undervisning.

Hyreskostnader utgör idag en stor utgift för svenska universitet och högskolor. Som ett resultat av senare års hyreshöjningar har lärosäten fått stänga undervisningslokaler och labbsalar samt skära ner på lärarledd tid, med negativa konsekvenser för undervisningens kvalitet.²¹ Det bidrar också till höga indirekta kostnader (OH) som, i sin tur, dels upptar en hög andel av forskningsfinansieringen, dels omöjliggör för många institutioner att

ta emot externa medel som inte har full kostnadstäckning för OH.²²

Den mest omdiskuterade aktören är Akademiska hus, som äger cirka 60 procent av lärosätenas fastigheter. Akademiska hus är ett statligt ägt aktiebolag med vinstkrav som hyr ut lokaler till marknadshyror, trots att bolaget inte verkar på en normal marknad där universiteten kan flytta om hyrorna blir för höga. År 2025 uppgick förvaltningsresultat för Akademiska hus till 4,8 miljarder kronor, varav 2,5 miljarder utbetalades som vinst till staten – en halv miljard mer än det totala basanslaget till humaniora och konst.²³ Flera aktörer inom sektorn har förespråkat en förändring av detta system.²⁴ Likt dessa förespråkar Humtank ett slopat vinstkrav och avskaffande av marknadshyror för Akademiska hus, samt en målsättning att resterande 40 procent av lokalbeståndet införlivas inom Akademiska hus nya uppdrag.²⁵

På 1990-talet infördes det så kallade produktivitetsavdraget inom statlig verksamhet. Avsikten med produktivitetsavdraget är att verksamheten ska effektiviseras på samma sätt som ett privat företag i näringslivet.²⁶ I praktiken innebär det att anslagen inte följer den faktiska kostnadsutvecklingen, som till exempel löneutvecklingen, Avdraget har legat på mellan 1,14 procent och 1,82 procent de senaste fem åren.²⁷ Över tid har effekten blivit betydande. Sedan läsåret 1994/95 har det försvunnit hela 13,2 miljarder kronor från resurstilldelningen på grund- och avancerad nivå.²⁸

Att tillämpa ett produktivitetsavdrag för akademisk verksamhet är missriktat. Denna verksamhet kan inte effektiviseras på samma sätt som andra verksamheter. Vad som istället sker genom ”effektivisering” är att forskartid tas för att täcka upp för underfinansierad undervisning. Vi föreslår därför att produktivitetsavdraget helt slopas för universitet och högskolor.

Ersättningsbeloppet för utbildning i humaniora är en tredje systemkostnad som konsumerar forskningstid. Prisappen för helårsregistreringar (också kallat helårsstudent, HST) och helårsprestationer (HPR) för humaniora, samhällsvetenskap, juridik och teologi är den lägsta av alla vetenskapsområden. Konsekvensen av detta är betydande begränsningar i lärartäthet och få undervisningstimmar per kurs och student. Detta är olyckligt och medför kvalitetsförluster. Att vägleda studenter i att förstå kurslitteratur samt att läsa och skriva på en högre nivå kräver små undervisningsgrupper och lärare som har tid att möta studenter – ett behov som förstärkts i en tid av förändrad läsvana och då AI nödvändiggör nya examinationsformer.

2025 uppgick ersättningsbeloppet för humaniorastudenter till 36 687 kr per HST och 24 956 kr per HPR. Beloppet för HPR höjdes med 1050 kr för 2025, och kommer fortsätta höjas med sammanlagt 2 625 kr fram till 2027.²⁹ Denna ökning görs dock från en mycket låg nivå (jämfört med ca 65 000 kr/HST och 53 000 kr/HPR inom naturvetenskap, teknik och farmakologi, vars

utbildningar i betydande utsträckning också är teoretiska) och endast på de mer osäkra medlen för HPR, vilket fortsatt gör det svårt för institutioner att långsiktigt rekrytera personal.

Det låga ersättningsbeloppet för humanistisk utbildning får direkta konsekvenser för forskningen. Enligt UKÄ är andelen forskningstid för lektorer relativt lika mellan olika vetenskapsområden – med undantag för humaniora och konst. Lektorer i humaniora ägnar mer tid åt undervisning på grund- och avancerad nivå och mindre tid till forskning än lärare inom andra områden.³⁰ Bristen på finansiering och krav på effektivisering skapar stress och otrygghet. Eftersom undervisningen är underfinansierad tvingas lektorer kompensera med sin forskningstid – det vill säga med tid som finansieras via forskningsanslagen.³¹ Ersättningsbeloppet är därmed inte enbart en utbildningspolitisk fråga utan också en fråga om forskningsfinansiering.

Som ett resultat av systemkostnader och underfinansiering under lång tid har medlen för högre utbildning i humaniora minskat med 18 procent sedan mitten av 1990-talet.³² Hyreskostnader, produktivitetsavdraget och ersättningsbeloppet för utbildning är centrala systemkostnader som behöver hanteras annorlunda för att säkerställa att forskningsfinansiering i Sverige omsätts i faktiskt forskningstid.

4 Inför ett verksamhetsanslag

Humtank rekommenderar att införa ett flexibelt ”verksamhetsanslag” som en tredje budgetkategori i basanslaget för finansiering av forskning och högre utbildning.

Den direkta lärosätetsfinansieringen av anslagen till svenska lärosäten är idag separerade i olika finansiella potter, för utbildning respektive forskning. Basanslaget för utbildning finansieras genom statligt satta takbelopp (och ersättningsbelopp per HST/HPR) och betalar utbildning på grund- och avancerad nivå, medan anslaget för forskning även bekostar forskarutbildning.

För att säkerställa att humanistisk forskning och utbildning kan fortsätta att få kraft av varandra, snarare än att genom finansiell spårbindenhet tvingas in i separata fällor, behöver det finnas en större flexibilitet i basanslagens användning. Detta kan uppnås genom införandet av en tredje budgetkategori: verksamhetsanslag.

Verksamhetsanslaget ska vara fritt för lärosäten, och i slutänden för individuella institutioner, att disponera baserat på behov. Det ska vara ett komplement till anslaget för utbildning och forskning, och utgöra en mindre del av det totala basanslaget. Finansieringen bör ske genom en övergripande höjning av basanslaget. Verksamhetsanslaget skulle möjliggöra långsiktigt strategiskt arbete på institutions- och fakultetsnivå samt ge utrymme för att prio-

ritera hur personalresurserna används på ett effektivt sätt.

Anslaget kan exempelvis användas för tillfällig undervisningsförstärkning för att täcka lärares externfinansierade forskning, eller för tillfällig förstärkning av lärares forskningstid vid perioder av lägre lärarbehov. För tidsbegränsat anställda forskare med extern finansiering skulle dessa medel kunna användas för att underlätta övergången mellan olika anställningar samt för att täcka tillfälligt behov inom undervisning och forskning.

Verksamhetsanslaget kan även finansiera det tidskrävande arbetet med att skriva forskningsansökningar. Detta bekostas idag i praktiken oftast av tidigare forskningsmedel, vilket innebär att kostnaden döljs i projektbudgetar snarare än redovisas öppet i lärosätets basverksamhet. Med ett verksamhetsanslag skulle kostnaden istället bäras av lärosätena – där den faktiskt hör hemma, eftersom ansökningsarbete är en stor del av forskarens vardag. Därmed undviks också att projektmedel urholkas av kostnader som egentligen inte hör till det beviljade projektet.

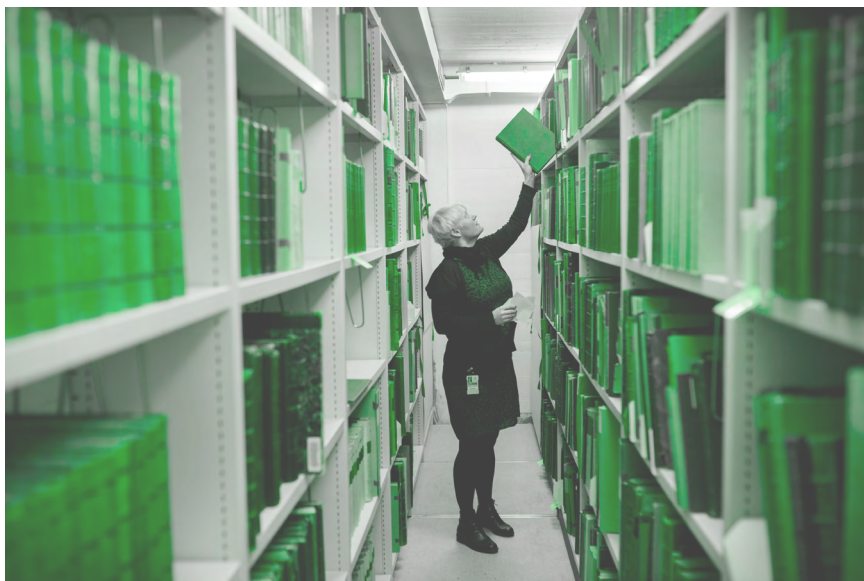
Slutligen kan verksamhetsanslaget användas för att stärka doktorandrekrytering. Antalet doktorander inom humaniora minskade med 26 procent mellan 2013 och 2022.³³ Verksamhetsanslaget kan exempelvis medfinansiera externa stiftelsemedel för doktorandtjänster, och därmed bidra till att avhjälpa problem kring långsiktigt kompetensförsörjning och forskarutbildningens kvalitet.

Lärosätena behöver bättre strukturella förutsättningar för att betrakta båda delar av kärnverksamheten som en helhet, även om redovisningen beräknas utifrån de olika verksamhetsgrenarna.³⁴ Samtidigt finns ett behov av att säkerställa att lärosäten använder sina basanslag till både utbildning och forskning – och inte, i det hypotetiska extremfallet, bestämmer sig för att göra antingen det ena eller det andra. Därför bör en separat del av basanslaget avsättas för flexibel finansiering av kärnverksamhet.

5 Breddad infrastruktur för forskning

Humtank rekommenderar att de svenska forskningsråden utvidgar definitionen av infrastrukturbegreppet, så att det inkluderar medel för icke-disputerad personal samt brett definierade administrativa kostnader för samverkande icke-akademiska institutioner.

I 2024 års forsknings- och innovationsproposition framhålls tillgången till ”högkvalitativ forskningsinfrastruktur” som en viktig komponent för att ”bedriva excellent forskning inom t.ex. naturvetenskap, teknik, humaniora och samhällsvetenskap”.³⁵ Till propositionens formuleringar kan läggas det faktum att Vetenskapsrådet redan

nu har en speciell och återkommande satsning mot forskningsinfrastruktur som inkluderar alla ämnesområden. Denna satsning riktar sig till infrastruktur "av nationellt intresse" och ger även stöd för initiativ där Sverige ingår i större europeiska infrastrukturprojekt. Den kommer fram till 2028 att stärkas ytterligare med 345 miljoner kronor.

Särskilda infrastruktursatsningar måste för humanioras del sättas i relation till lagstadgade krav på öppen data enligt FAIR-principerna, det vill säga att forskningsmaterial och resultat som huvudregel skall vara fritt tillgängliga. Det ställer nya krav på humanistiska forskare att tillgängliggöra insamlat material, bland annat genom att göra den sökbar genom metadata som arkiveras och görs tillgänglig över lång tid.³⁶ Kraven blir extra betungande i de fall forskaren samlar in material som inte finns i öppna arkiv.

Vidare innebär infrastruktursatsningarnas fokus på digitala strukturer att andra typer av materiellt tillgängliggörande, som bedrivs av exempelvis museer och kulturinstitutioner, ofta åsidosätts vid infrastruktursatsningar. I forskningspropositionen exemplifieras forskningsinfrastruktur med "forskningsanläggningar, biobanker, databaser, teleskop, superdatorer och testbäddar."³⁷ Även om olika typer av infrastruktur är relevanta för olika humanistiska discipliner, så är det bara en begränsad del av den humanistiska forskningen som använder sig av den typ av infrastruktur som kan bekostas

av externa bidrag. Därtill ges sådana medel i regel inte för att underhålla och uppdatera redan existerande samlingar eller arkiv. Den typ av humanistisk och samhällsvetenskaplig infrastruktur som i nuläget finansieras av Vetenskapsrådet består huvudsakligen av större digitala databaser samt verktyg för att analysera och visualisera data.³⁸

Här blottar såväl forskningspropositionen som den nuvarande forskningsfinansieringens inriktning en bredare problematik: stora summor avsätts för forskningsinfrastruktur, men den infrastruktur som de flesta humanister faktiskt nyttjar ryms sällan inom det dominerande infrastrukturbegreppet. En betydande del av forskningsfinansieringen är öronmärkt för att tillgodose digitala behov och faciliteter. Detta är särskilt angeläget inom naturvetenskapen, där laboratorier och annan dyr utrustning behöver finansieras separat, utöver de vanliga forskningsanslagen. Fokuset på digital infrastruktur gör emellertid att övriga humanioras behov av icke-digitala infrastrukturella satsningar osynliggörs.

Problemet återfinns på alla nivåer av finansieringsstrukturen och blir desto större när riktade medel öronmärks för infrastruktursatsningar. I Sverige har Riksbankens Jubileumsfond exempelvis en separat utlysning för forskningsinfrastruktur, samtidigt som infrastrukturbegreppet förblir snävt definierat som "tekniska lösningar."³⁹ Annan sorts infrastruktur som kan vara viktig för humanistiska forskare utesluts därmed. Exempel kan vara

museer eller kommunala verksamheter som har såväl arkiv, samlingar och utställningslokaler av vikt för tillgängliggörandet av forskningsresultat.

Humtank ser positivt på möjligheterna att bygga materiella humanistiska forskningsinfrastrukturer, men vill samtidigt se ett utvidgat infrastrukturbegrepp. För insamlingsarbete och tillgängliggörande av data inom humanistisk forskning krävs ofta arbetstid för icke-disputerad personal, exempelvis personal som kan arbeta som forskningsassistenter. För att kunna leva upp till FAIR-principerna måste sådan arbetskraft finansieras för att i aktuella fall sammanställa, tillgängliggöra och digitalisera data som inte redan är digitalt tillgängligt.

Därutöver måste andra typer av icke-digitalt tillgängliggörande inräknas i infrastrukturbegreppet. Redan 2004 pekade exempelvis Högskoleverket ut universitetsbibliotek som en underutnyttjad humanistisk infrastruktur.⁴⁰ Ytterligare exempel är inrättandet av offentliga och tvärvetenskapliga centumbildningar (se rekommendation 10) eller projektfinansiering för administrativa och materiella kostnader kopplade till samarbeten med redan befintliga institutioner, såsom teatrar, skolor, företag och annan kulturverksamhet. Ett breddat infrastrukturbegrepp skulle på så sätt sammanlänkas med humanisters samverkan, möjliggöra framväxten av nya kunskapsarenor, och understryka att såväl museer som skolor och arkiv är en materiell infrastruktur av ”nationellt intresse.”

6 Universiteteten som beredskapsmyndighet

Humtank rekommenderar att universitetets roll som beredskapsmyndighet klargörs, samt att kunskapsberedskap införs som en del av universitetens uppdrag inom totalförsvaret.

Ett resilient samhälle måste vara förberett när oförutsedda kriser inträffar. Det är därför avgörande att utbildning och forskning får rätt förutsättningar för att bidra till långsiktig kompetensförsörjning. Detta innebär att universitetets verksamhet inte enbart kan vara inriktad på att möta redan artikulerade samhällsutmaningar. Den direkta nyttan av specifika kunskaper måste vägas mot det långsiktiga värdet av kunskap som vi ännu inte vet att vi behöver i framtiden. Humaniora spelar en central roll för en sådan kunskapsberedskap.

De senaste årens omvärldsutveckling har tydliggjort humanioras samhällsbetydelse. Kriget i Ukraina har aktualiserat behovet av kunskap om ryska och ukrainska språk- och kulturförhållanden, medan AI-utvecklingen har aktualiserat behovet av lingvistisk forskning samt en rad andra humanistiska discipliners roll i att utveckla vår förståelse av dess sociala och etiska påverkan. I oroliga tider är det alltså avgörande att fortsatt satsa på en bred kunskapsbas, så att dagens problem inte i alltför hög grad styr framtidens resurser.

Kunskapsberedskap ingår som en del av den svenska beredskapslagstiftningen. Det är viktigt att Sverige och svensk forskning inte hamnar på efterkälken och blir beroende av andra länders kompetenser. Den svenska kunskapsberedskapen måste säkerställas och värnas inom landet.

En förutsättning för kunskapsberedskap är en fri grundforskning som drivs av forskarnas egna frågor, snarare än av politiskt identifierade behov. Om forskningen styrs mot ett fåtal kända problem riskerar vi att stå oförberedda när det oförutsedda inträffar. Genom att finansiera ett brett utbud av grundforskning kan humanistiska forskare bidra med särskilda kompetenser för att förutse och hantera oöverskådliga framtida kriser.⁴¹

Som myndighet berörs universitetet av en rad lagar som beskriver hur just myndigheter skall agera i kris eller krig för att säkra verksamheten, däribland *Förordning om statliga myndigheters beredskap och Förordning om totalförsvaret och höjd beredskap*.⁴² Såväl Myndigheten för civilt försvar som regeringens utredning *Struktur för ökad motståndskraft* från 2021 nämner utbildningens och forskningens viktiga kunskapsbärande roll även under krig.⁴³ *Förordning om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid förhöjd beredskap* formulerar tydligt behovet av kunskapsberedskap. I paragraf 9 beskrivs behovet av fortsatt utbildning även under förhöjd beredskap, medan paragraf 10 lyfter kompetensförsörjning

– ”forsknings- och utvecklingsarbete” samt ”kunskapsinhämtning” – som särskilt viktigt för att kunna motstå kriser. SUHF har i en promemoria emellertid konstaterat att det saknas en klar bild av vad som ingår i universitetets roll i totalförsvaret.⁴⁴

Med utgångspunkt i redan befintlig lagstiftning bör universitetets roll i totalförsvaret klargöras, och resurser bör fördelas på ett sådant sätt samtliga discipliner får tillräckliga medel för att i en framtida krissituation kunna bidra till kompetensförsörjningen. Framtida kunskapsberedskap är oundgänglig för att möta framtida samhällsutmaningar och för att universitetet skall kunna fylla den funktion som pekas ut i lagstiftningen kring förhöjd beredskap och totalförsvaret. Den svenska kunskapsberedskapen kan säkras genom att öka den professionella tilliten – och i förlängningen genom ett höjt basanslag samt att låta externa medel vara fria medel.

7 Flexibel internationalisering

Humtank rekommenderar utlysningar som främjar flexibel internationell mobilitet, med anpassning av befintliga utlysningar för mobilitet och införandet av nya utlysningar för forskare i olika karriärstadier.

Internationalisering lyfts fram som ett centralt mål i forskningspolitiken, bland annat i forskningspropositionen och i nationella riktlinjer från Vetenskapsrådet och Vinnova.⁴⁵ En avgörande dimension – forskarmobilitet – behandlas dock alltför snävt. Internationell mobilitet stärker forskningen genom nätverk, idéutbyten och metodutveckling.⁴⁶ Samtidigt bidrar nuvarande satsningar till en ojämlik akademi. Det behövs därför en modell för flexibel internationell mobilitet som tar hänsyn till forskares olika livssituationer och vetenskapliga discipliners skilda behov.

Långvariga utlandsvistelser, liksom de som krävs i Vetenskapsrådets finansiering för internationella postdoktorer, är svåra att förena med ansvar för barn, äldre eller andra närstående. Detta drabbar i praktiken särskilt kvinnor, som ofta tar ett större familjeansvar.⁴⁷ Samtidigt visar forskning att forskare som stannar vid samma lärosäte och i samma land ofta har lättare att avancera till fasta tjänster, bland annat eftersom lojalitet och språklig kompetens premieras vid tjänstetillsättningar.⁴⁸ Trots detta utformas en betydande del av dagens forskningsfinansiering så att yngre forskare förväntas vara geografiskt rörliga, ofta under osäkra anställningsvillkor. Sammantaget uppstår en strukturellt skapad sårbarhet med ensamhet och ojämlika karriärmöjligheter som följd.⁴⁹

Olika discipliner behöver olika sorters mobilitet. Ändå tvingas alla discipliner idag in i samma struktur. Inom STEM-ämnena är längre sammanhängande utlandsvistelser ofta nöd-

vändiga för tillgång till laboratorier, teknisk infrastruktur och inlärn timer av nya metoder. För humaniora kan istället flera kortare forskningsvistelser vara mer ändamålsenliga för att få tillgång till källor, nätverk och idéutbyten. Ibland behöver humanister dock längre sammanhållna tid för att slutföra större skrivprojekt.⁵⁰

En ansvarsfull internationalisering måste vara flexibel för att passa olika discipliners och forskares behov. Mobilitetssatsningar bör erbjuda reella möjligheter för fler forskare genom ekonomiskt stöd. Detta inkluderar exempelvis merkostnads- och medföljandetillegg, stöd för skolkostnader och omlokalisering, samt praktiskt stöd vid visumprocesser, bostadssökande och skolplacering. Lika viktigt är att möjliggöra olika former av mobilitet så att enskilda forskare kan hitta en modell som passar deras forskning.⁵¹

Mobilitetsutlysningar för yngre forskare bör utformas så att sökande själva kan motivera hur och varför internationaliseringen ska genomföras. Där till bör särskilda, flexibla satsningar införas för att stärka seniora forskares internationella mobilitet, i linje med exempelvis Riksbankens Jubileumsfonds utlysningar av sabbaticals.

8 Inkludering av utländska forskare

Humtank rekommenderar att regeringen i samverkan med lärosätena utarbetar en policy för mottagande och inkludering av internationella forskare och doktorander, och att deras rätt till arbete, familjeliv och långsiktig uppehållstillstånd stärks.

Trots att internationell mobilitet är meritande så är internrekryteringen vid svenska universitet förhållandevis hög.⁵² Internationella forskare vittnar om svårigheter att inkluderas i akademiska miljöer, ofta på grund av språkbarriärer, begränsad tillgång till nätverk och bristande kulturell förståelse. Detta leder till ensamhet, marginalisering och sämre karriärmöjligheter.⁵³ Sverige har tidigare varit attraktivt för internationella forskare genom relativt generösa migrationsregler och tillgång till socialförsäkringssystem, men senare års åtstramningar har försvårat etableringen och minskat viljan att söka sig hit.⁵⁴

I ljuset av den här problematiken är de migrationspolitiska förändringar som regeringen presenterade i januari 2026 – exempelvis kortare tid till permanent uppehållstillstånd för forskare och doktorander – välkomna.⁵⁵ Samtidigt kvarstår betydande osäkerheter. Utländska forskare och doktorander riskerar fortfarande utvisning vid exempelvis ändrad anställningsgrad eller politiskt engagemang⁵⁶, och rättsläget för medföljande barn efter myndighetsdagen är oklart.⁵⁷ Osäkerheten

försvårar långsiktig integration och därmed också akademisk utveckling.

Universiteten bör ingå som självklara samtalspartners gällande förslag om migrationsreglering, och villkoren för internationell rekrytering av forskare bör definieras av forskningsverksamhetens samt forskarnas behov. Väl på plats bör forskare som rekryteras till Sverige ges bästa möjliga förutsättningar för sin forskning. Lärosätena har ett fortsatt ansvar att motverka språkbarriärer, främja inkludering och stödja internationella forskare i att navigera den svenska akademien.

Migrationspolitiska förändringar bör genomföras för att göra Sverige till en attraktiv forskningsnation, och en nationell utredning bör tillsättas för att analysera hur mottagande, inkludering och långsiktiga karriärvillkor för internationella forskare och doktorander bäst kan stärkas, i syfte att skapa mer jämlika och internationellt konkurrenskraftiga forskningsmiljöer.

9 Samverkanslektorat

Humtank rekommenderar att samverkanslektorat införs som ny personalkategori vid svenska lärosäten, där en del av arbetstiden är öronmärkt för samverkan.

Samverkan är en central del av universitetens uppdrag. Forskare som särskilt utmärkt sig inom samverkan bör få möjlighet att utveckla sin spetskompetens och få de institutionella förutsättningarna som krävs för att samverkan ska kunna stärkas ytterligare. Ett sätt att göra detta på är genom införandet av samverkanslektorat. Sådana tjänster har testats på ett par lärosäten och kan med fördel göras till en ordinarie anställningsform med bredare användning.⁵⁸ Samverkanslektorat ska rymma en fri och bred tolkning av begreppet samverkan.⁵⁹ De bör baseras på de enskilda forskarnas intressen och samarbetspartners, och på en tillitsmodell där samverkansarbetet anpassas efter individuella och institutionella behov och förutsättningar. Arbetet bör utvärderas i samband med de årliga medarbetarsamtalen.

Den bredare kunskapspolitiska diskussionen kretsar i allt högre grad om hur samtidens stora frågor – klimat, AI och geopolitik – kommer att kräva gränsöverskridande kompetenser och reflexiv och analytisk förmåga.⁶⁰ Näringslivet efterfrågar också breda kompetenser i ljuset av stora strukturella förändringar.⁶¹ Samtidigt knyts samverkansbegreppet ofta ihop med

kommersialisering och praktiska tillämpningar. I 2025 års forskningsproposition förekommer begreppet samverkan i stort sett uteslutande i anslutning till begrepp som näringsliv, innovation, kommersialisering och försvaret.⁶² Även i produktivitetskommissionens slutbetänkande från 2025 ställs samverkan i direkt relation till teknisk innovation och konkurrenskraft på en global marknad.⁶³ Det finns alltså en spänning mellan forskningspolitikens snävt avgränsade samverkansbegrepp och en bredare samhällslig efterfrågan på gränsöverskridande kunskaper och samarbeten.

Humaniora står väl rustat för att bidra till en kompetensförsörjning och samverkan som är både bredare och djupare än tekniska tillämpningar. Humanister är framstående inom forskningsförmedling, men deras samverkan sträcker sig längre än så.⁶⁴ De senaste två decenniernas framväxt av integrativ humaniora – såsom miljöhumaniora, medicinsk humaniora och digital humaniora – har skapat kontaktytor mellan humanister med olika disciplinär bakgrund och andra forskare och samhällsaktörer. Humanister samverkar alltså redan kring samtidens stora frågor, men detta riskerar att osynliggöras när samverkan bantas ner till att handla om kommersialisering. I en rapport från 2024 framhåller UKÄ att ett alltför snävt fokus på samverkan med resursstarka aktörer inom näringslivet riskerar att försvåra samverkan med civilsamhället. Detta har en negativ inverkan på det demokratiska uppdrag som regeringen har ålagt lärosätena.⁶⁵

Avsaknaden av formella möjligheter till samverkan inom ramen för forskar- och lektorstjänster är ett återkommande problem. Humanister vittnar om tidsbrist och avsaknad av institutionellt stöd.⁶⁶ Dessutom är samverkan sällan lika meriterande som undervisning och forskning, och saknar tydlig koppling till olika karriärvägar.⁶⁷ En tydligare meritering av samverkansskicklighet kan, enligt UKÄ, leda till att ”forskningsämnen kopplade till mindre resursstarka externa parter” får mer jämlika förutsättningar för samverkan.⁶⁸ I längden skulle detta stärka det omgivande samhällets kunskapsbaserade verksamhet och universitetens förmåga att identifiera samhällets behov.

Modellen med samverkanslektorat bygger vidare på redan existerande finansieringsformer, som RJ:s Flexit-finansiering, men ställer inte krav på samfinansiering från en specifik samarbetspartner utanför akademien. På detta sätt kan externa institutioner – museer, forskningsinriktade bibliotek, företag eller utredande myndigheter – institutionalisera samarbeten med en samverkanslektor som nav, och utveckla dessa över en längre tid än vad som vanligen ryms inom externt finansierade projektperioder.

10 Centrum för tvärvetenskaplig samverkan

Humtank rekommenderar att tre geografiskt utspridda Centrum för tvärvetenskaplig samverkan (CTS) upprättas, där forskare under tidsbegränsade vistelser kan arbeta med fria och tvärvetenskapliga forskningsfrågor.

Allt mer forskning, såväl nationellt som internationellt, bedrivs idag tvärvetenskapligt och med syftet att möta samhällets utmaningar. Samtidigt sker utbildning ofta inom enskilda discipliner eller i kluster av närliggande vetenskaper vid olika lärosäten. Möjligheten för forskare att mötas mellan discipliner, särskilt över vitt skilda vetenskapsgränar, är få. Därutöver saknas det arenor där inomvetenskapliga problem driver det tvärvetenskapliga samarbetet.

Genom att initiera centren för tvärvetenskapligt utbyte kan Sverige skapa förutsättningar för inomvetenskaplig innovation vars resultat samspelar med och når utanför akademien. CTS, som forskare kan besöka under en period från några veckor upp till ett år, ska utgöra en arena för att formulera och lösa vetenskapliga grundproblem, och att utveckla nya forskningsfält eller problemområden. Såväl redan etable-

rade tvärvetenskapliga forskargrupper, som enskilda forskare som söker tvärvetenskapliga samarbeten, ska kunna ansöka om vistelse.

CTS bör premiera ”high risk, high reward”-projekt, och lägga mindre vikt vid forskarnas tidigare meriter. Detta möjliggör för yngre forskare att inleda sin karriär genom tvärvetenskapligt arbete. De tre centren bör ligga tillgängligt i större orter med geografisk spridning i Sverige. En vistelse vid CTS bör komma med krav på att delta i kulturevenemang, öppna föreläsningar och rundabordsamtal där såväl näringsliv, kulturliv som en intresserad allmänhet inbjuds att vara delaktiga i forskningsprocessen. Finansieringen av de tre CTS bör ingå som stående inslag i forskningsfinansieringen. En referensram för dimensioneringen av CTS är regeringens nuvarande satsning på excellenskluster för banbrytande teknik som finansieras med ca 100 miljoner vardera per år.⁶⁹

De tre centren är en viktig komponent i den fortsatt integration av humanister i tvärvetenskapliga forskningsinsatser – både som medverkande forskare och som del av beredningsgrupper – och för utvecklingen av tvärvetenskapliga satsningar med humanistisk kunskap i centrum, snarare än som komplement till STEM-ämnena.

AVSLUTANDE REFLEKTIONER

Den humanistiska forskningen i Sverige är stark. I en tid då andra länder har valt att skära ner på budgeten för humanistiska discipliner och marginalisera vetenskapsområdet har Sverige valt en annan väg: att betona behovet av humanistisk kunskap för att bemöta nuvarande och framtida utmaningar och att inkludera humaniora i viktiga satsningar. Som regeringen indikerar i sin senaste forsknings- och innovationsproposition är humaniora en oumbärlig del i arbetet för att bygga upp samhällets beredskap och stärka demokratin. Ändå saknas ett humanistiskt perspektiv när forskningspolitiska satsningar utvecklas och konkretiseras. Humanistiska forskare måste vara delaktiga när forskningspolitiken formuleras och implementeras, annars riskerar humanioras behov att marginaliseras.

Humtänk vill se en svensk forskningspolitik för humaniora. Ett steg i denna riktning är att tydliggöra de behov som finns för en världsledande humanistisk forskning. Flera av de rekommendationer vi framför i denna rapport rör områden där humaniora riskerar att osynliggöras eller förfördelas, men där satsningar är nödvändiga för att skapa livaktiga och ledande forskarmiljöer. Samtidigt har rekommendationerna en räckvidd som går bortom humaniora och som är fördelaktiga för forskarsamhället i stort.

Tillsammans stakar Humtänks rekommendationer ut en forskningspolitisk framtid där forskare tar ansvar för samhällets utmaningar, där olika discipliner tillåts bedriva forskning utifrån sina specifika behov och kompetenser, och där samverkan och kunskapsberedskap stärks.

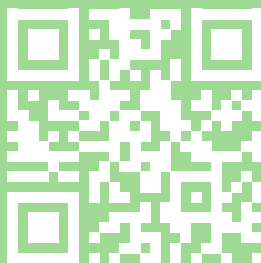
NOTER

- 1 Vetenskapsrådet, "Citeringsgenomslag för humaniora: Bilaga till Forskningsbarometern 2025" (Stockholm 2026). [Länk](#).
- 2 Begreppet är inspirerat av Helge Jordheims och Tore Rems diskussion om humaniora och beredskap i Jordheim och Rem (red.), *Hva skal vi med humaniora?* (Oslo: Fritt ord, 2014), 125–129.
- 3 Enkätstudien är anonym, men vi vill rikta ett varmt tack till de som ställde upp och gav utförliga svar, som Humtank har kunnat bygga vidare på.
- 4 Jonathan Shaw, "Harvard Weathers a Year of Turmoil", *Harvard Magazine*, 10 April 2026, [Länk](#).
- 5 Linus Hellerstedt, "Om lärosätens upphör att vara myndigheter", *Universitetslära- ren* 25 mars 2024, [Länk](#).
- 6 Universitetskanslersämbetet (UKÄ), "Universitet och högskolor: Årsrapport 2025", Rapport 2025:11, 135. [Länk](#).
- 7 År 2025 beviljades 1 952 miljoner till humaniora och den totala forskningsintäkten för all svensk forskning var 52 402 miljoner. Se UKÄ, "Universitet och högskolor: Årsrapport 2025", 134–135.
- 8 Vetenskapsrådet, "Externfinansieringens roll i svensk högskoleforskning". [Länk](#)
- 9 Ylva Hasselberg, "In Defence of Discretion", i *Transformations in Research, Higher Education, and the Academic Market*, red. Sharon Rider, Ylva Hasselberg och Alexandra Waluszewski (London: Springer, 2013), 137–144. Om professioner, vetenskap och tillit, se också Thomas Brante, *Den professionella logiken: Hur vetenskap och praktik förenas i det moderna kunskapssamhället* (Stockholm: Liber, 2014).
- 10 Se exempelvis SOU 2023:59, "Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation", Slutbetänkande av forskningsfinansieringsutredningen (Stockholm 2023), 83. [Länk](#).
- 11 Stephen Hwang, "Forskningskvalitet, effektivitet och extern finansiering," SUHF rapport (Stockholm 2018), 1. [Länk](#).
- 12 Ulf Heyman, "Är externfinansieringsgraden för stor?", (SUHF 2018), 9–11. [Länk](#).
- 13 Stephen Hwang, "Forskningskvalitet, effektivitet och extern finansiering," 1.
- 14 Enligt en uppskattning lade svenska forskare 150 årsarbetstider på ansökningar enbart till Vetenskapsrådet år 2025, se Anders Sundell, "Forskarna slösar bort sin tid på ansökningar", *Svenska Dagbladet*, 20 november 2025.
- 15 Stephen Hwang, "Forskningskvalitet, effektivitet och extern finansiering", 32.
- 16 SUHF, "System för forskningsfinansiering och kvalitet: En internationell kunskapsöversikt", (2015), 8. [Länk](#). Se också Vetenskapsrådet, "Externfinansieringens roll i svensk högskoleforskning: En fallstudie av några forskningsorienterade institutioner" (Stockholm 2019), 36. [Länk](#).
- 17 Om professionellt omdöme och New Public Management, se Shirin Ahlbäck Öberg, Thomas Bull, Ylva Hasselberg och Niklas Stenlås, "Professions under siege", *Statsvetenskaplig tidskrift* 118, no. 1 (2016): 93–126.
- 18 Denna uppskattning gjordes 2023 av Vetenskapsrådet, se "Forskningsöversikt 2023: Humaniora och samhällsvetenskap" (Stockholm 2023), 20. [Länk](#). Den exakta siffran på andel externa medel tilldelat genom tematiska utlysningar är beroende av utfallet för humaniora i de strategiska forskningsområden som lanserades i 2024 års forsknings- och innovationsproposition.

-
- 19 Vetenskapsrådet, "Forskningsöversikt 2019: Humaniora och samhällsvetenskap" (Stockholm, 2019). [Länk](#).
 - 20 Vetenskapsrådet, se "Forskningsöversikt 2023: Humaniora och samhällsvetenskap", 29.
 - 21 Se exempelvis Elsa Ewert, "Vinstkraven på akademiska hus är ofattbara", *Universitetsläraren*, 4 november 2024; Per-Olof Eliasson, "Höga hyror påverkar akademiens kvalitet och arbetsmiljö", *Universitetsläraren*, 9 november 2023.
 - 22 Mia Liinason, Ronnie Berntsson, Johan Rockberg och Rikard Landberg, "OHållbart system för overhead", *Curie*, 9 november 2021.
 - 23 Akademiska hus, "Hållbara kunskapsmiljöer: Års- och hållbarhetsredovisning 2025" (2025), 3, 19. [Länk](#). Jämför basanlaget i UKÄ, "Universitet och högskolor: årsrapport 2025", 135.
 - 24 Sebastian Lagnas Rosén, "Högskolans lokalkostnader: Vad är problemet och hur mycket är Akademiska hus fel egentligen?", Sveriges förenade studentkårer, 6 oktober 2025, [Länk](#); Anne Ramberg, Peter Larsson och Mats Melin, "Statens vinstkrav slår mot lärosätena", *Svenska Dagbladet*, 16 september 2023.
 - 25 Ett möjligt motargument är att Akademiska hus måste agera marknadsmässigt och ta ut marknadshyror, eftersom allt annat strider mot konkurrenslagstiftningen. Vi finner inte detta motargument övertygande; att ta ut marknadshyror på en marknad de själva dominerar är inte rimligt ur ett konkurrensperspektiv. Dessutom har Högsta förvaltningsdomstolen slagit fast att bolaget inte verkar på normala marknadsmässiga villkor (HFD 2016 ref. 67), eftersom Akademiska Hus är ett offentligt styrt organ. Bolaget tillgodoser i praktiken ett allmänt behov – universitetslokaler – snarare än ett rent vinstintresse.
 - 26 Fackförbundet ST, "Urholkad stat: en rapport om produktivitetsavdraget i statlig sektor" (2022). [Länk](#).
 - 27 Jacob Adamowicz och Karin Åmossa, "30 år av underfinansiering: Hur systemfelet i resurstilldelningen sänker den högre utbildningen", SULF (2024).
 - 28 Björn Andersson, "Ny SULF-rapport: 'Högre utbildning ligger 13 miljarder back'", *Universitetsläraren*, 26 september 2024.
 - 29 Budgetpropositionen 2025 (Prop. 2024/25:1), "Utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning", 137. [Länk](#).
 - 30 UKÄ, "Universitets och högskolor: Årsrapport 2023", 130. Motsvarande jämförelse görs ej i 2025 års årsrapport.
 - 31 Se också DIK, "Att förstå och förklara samhället: En rapport om resurskrisen inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning" (2023), [Länk](#).
 - 32 Detta gäller även samhällsvetenskap, juridik och teologi. Problemet är inte heller unikt för humanvetenskaperna. Nedskärningarna inom andra vetenskapsområden är ännu större och ligger mellan 30–40 procent. Se Adamowicz och Åmossa, "30 år av underfinansiering", 7.
 - 33 DIK, "Att förstå och förklara samhället", 18.
 - 34 SUHF, "System för forskningsfinansiering och kvalitet", 13.
 - 35 Regeringen, "Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta" (Prop. 2024/25:60), 57. [Länk](#).
 - 36 Se Vetenskapsrådets anvisningar för hur FAIR-kriterierna ska uppfyllas, i "Vetenskapsrådets rekommendationer för forskningsdata: FAIR och öppen tillgång" (2025). [Länk](#)
 - 37 Regeringen, "Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta" (Prop. 2024/25:60), 57.

- 38 [Länk vr.se](#). Besökt 30 april 2026.
- 39 [Länk rj.se](#). Besökt 30 april 2026.
- 40 Högskoleverket, "Högskolan samverkan: Rapport 2004:38 R" (Stockholm 2004). [Länk](#)
- 41 Jordheim och Rem, *Hva skall vi med humaniora?*
- 42 Förordning om statliga myndigheters beredskap, SFS 2022:524; Förordning om totalförsvaret och höjd beredskap, SFS 2015:1053.
- 43 SOU 2021:25, "Struktur för ökad motståndskraft", Slutbetänkande av utredningen om civilt försvar (Stockholm 2021). [Länk](#).
- 44 SUHF, Expertgruppen för fastighets- och säkerhetsfrågor, "Lärosätenas roll i totalförsvaret", Promemoria 18 maj 2022. [Länk](#)
- 45 Regeringen, "Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta", 1; Vetenskapsrådet och Vinnova, "En ansvarsfull internationalisering: Vägledande nationella riktlinjer 2026" (Stockholm: 2026). [Länk](#).
- 46 Ana María Bojica, Julia Olmos-Peñuela, och Joaquín Alegre, "A cross-country configurational approach to international academic mobility: Exploring mobility effects on academics' career progression in EU countries", *Higher Education* 86, no. 5 (2022): 1081–1105; Vadim N. Gureyev, Nikolay A. Mazov, Denis V. Kosyakov och Andrey E. Guskov, "Review and analysis of publications on scientific mobility: Assessment of influence, motivation, and trends", *Scientometrics* 124, no. 2 (2020): 1599–1630, och forskning citerad däri. Se även Regeringen, "Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta", 49.
- 47 Emily F. Henderson, "Sticky care and conference travel: Unpacking care as an explanatory factor for gendered academic immobility", *Higher Education* 82, no. 4 (2021): 715–730; Fakhri Momeni, Fariba Karimi, Philipp Mayr, Isabella Peters och Stefan Dietze, "The many facets of academic mobility and its impact on scholars' career", *Journal of Informetrics* 16, no. 2 (2022), artikel 101280.
- 48 Marco Seeber, Noëmi Debacker, Michele Meoli och Karen Vandeveld, "Exploring the effects of mobility and foreign nationality on internal career progression in universities", *Higher Education* 85, no. 5 (2023): 1041–1081.
- 49 Marie Sautier, "Move or perish? Sticky mobilities in the Swiss academic context", *Higher Education* 82, no. 4 (2021): 799–822.
- 50 Grit Laudel och Jana Bielick, "How do field-specific research practices affect mobility decisions of early career researchers?", *Research Policy* 48, no. 9 (2019): 1–13.
- 51 Inspiration kan exempelvis sökas i hur Formas har utformat sina tidigare mobilitetsstöd för forskare tidigt i karriären och sina nuvarande karriärstöd, där perioden forskaren vistas vid en vårdorganisation kan utformas efter projektet. Se stödformerna "Mobilitetsstöd för forskare tidigt i karriären", "Karriärstöd för forskare tidigt i karriären - karriärålder 0–3 år" och "Karriärstöd för forskare tidigt i karriären - karriärålder 4–7 år" på www.formas.se (tillgänglig 1 maj 2026).
- 52 Detta påtalas i Regeringen, "Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta", 141; Anna Lundgren, Git Claesson Pipping och Karin Åmossa, "Ett Spel för galleriet? Om anställningsprocesserna i akademien" (SULF 2018).
- 53 Seeber, Debacker, Meoli och Vandeveld, "Exploring the effects of mobility".
- 54 SULF, "Utvisning av 18-åringar gör Sverige mindre attraktivt för toppforskare", 6 februari 2026. [Länk](#); Jonas F. Ludvigsson, "Forskarenkäten: Sverige inte längre lika attraktivt", *Aftonbladet*, 25 februari 2026.

-
- 55 Lagrådsremiss, ”Bättre migrationsrättsliga regler för forskare och doktorander samt åtgärder för att motverka missbruk av uppehållstillstånd för studier”, 27 januari 2026.
- 56 Se fallet med David Alcer: Maria Sandmon, ”Civil rights defenders: Utvisning av David Alcer kan bryta mot grundlagen”, *Dagens ETC*, 26 mars 2026; Lisa Röstlund, ”Forskaren David hotas av utvisning – på grund av sin klimataktivism”, *Aftonbladet*, 24 oktober 2025; Linnea Nystrand, ”Efter klimataktionerna: Lundaforskaren David Alcer riskerar utvisning”, *SVT Nyheter*, 1 november 2025, [Länk](#).
- 57 Paul O’Mahony, ”Sweden is no longer good at protecting the interests of its international residents”, *The Local*, 22 april 2026; SULF, ”Utvisning av 18-åringar gör Sverige mindre attraktivt för toppforskare”.
- 58 Samverkanslektorat har prövats vid SLU och Örebro universitet, se Karin Nordin, ”För dem är samverkan huvuduppgiften”, *Curie*, 18 oktober 2021, [Länk](#); Marie Demker, ”Lärosätena behöver ta eget större ansvar för samverkansuppgiften”, *Högskolepolitik* (blogg), 8 juni 2022, [Länk](#).
- 59 Jens W Borgland, Lovisa Brännstedt, Anna Friberg, Christina Johansson, Kristian Petrov, och Kim Silow Kallenberg, *Forskningsförmedling: En humanistisk paradgren* (Humtank 2023).
- 60 Lars Strannegård, ”Sveriges kunskapssyn är förlamad – vi kommer bli omsprungna” *Dagens Nyheter*, 17 mars 2026.
- 61 Isak Hammar, Magnus P. Ångsal, och Marie Öhman, *Den ljusnande framtid: Om arbetslivsanknytning i humanistisk utbildning* (Humtank 2017).
- 62 Regeringen, ”Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta”.
- 63 SOU 2025:92, ”Fler möjligheter till ökat välbstånd: Slutbetänkande av Produktivitetskommissionen” (Stockholm 2025). [Länk](#)
- 64 Borgland, Brännstedt, Friberg, Johansson, Petrov och Silow Kallenberg, *Forskningsförmedling*.
- 65 Universitetskanslersämbetet, ”Tematisk utvärdering av samverkan med det omgivande samhället: Nationell bild”, Rapport 2024:28 (Stockholm 2024).
- 66 Gustav Bohlin och Martin Bergman, *Jag vill men hinner inte! Forskares syn på kommunikation och öppen vetenskap*, Rapport 2019:8 (Vetenskap & Allmänhet 2019).
- 67 Martin Berg, Vaike Fors och Robert Wilim, *Samverkansformer: Nya vägar för humaniora och samhällsvetenskap* (Lund 2018).
- 68 Universitetskanslersämbetet, ”Tematisk utvärdering”, 40.
- 69 Vetenskapsrådet, ”Utlysning: Excellenskluster för banbrytande teknik” (April 2026). [Länk](#).

humtank.se

E-POST: INFO@HUMTANK.SE · LINKEDIN: [HUMTANK](https://www.linkedin.com/company/humtank) · FACEBOOK: [FACEBOOK.COM/HUMTANK](https://www.facebook.com/humtank) · BLUESKY: [@HUMTANK.BSKY.SOCIAL](https://bsky.app/profile/humtank.bsky.social)

2026